

STORTINGET

Representantforslag 205 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene **Andreas Sjalg Unneland, Audun Lysbakken og Marian Hussein**

Dokument 8:205 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Audun Lysbakken og Marian Hussein om å styrke rettshjelpstilbudet for innsatte gjennom en advokatordning for fengslene

Til Stortinget

Bakgrunn

De siste årene har vært preget av en rekke saker som omhandler brudd på innsattes rettigheter. I juni 2019 overleverte Sivilombudet en særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler. Meldingen bygde på funn fra forebyggingsenhetens besøk til 19 norske fengsler gjennom fire år. Funnene var av en så alvorlig karakter at Sivilombudet valgte å samle dem i en særskilt melding til Stortinget, Sivilombudets sterkeste virkemiddel. Rapporten kom etter at norske myndigheter så sent som i 2018 fikk internasjonal kritikk for bruken av isolasjon av FNs torturkomité. Komiteen uttrykte sterk bekymring over omfanget av langvarig isolasjon, og over at vilkårene for bruk av isolasjon ikke var tilstrekkelig klare. Den europeiske torturforebyggingskomiteen (CPT) besøkte Norge samme år og anbefalte i sin rapport at isolerte innsatte i Norge burde ha et strukturert aktivitetstilbud og daglig meningsfull, menneskelig kontakt. Komiteen var spesielt bekymret over isolasjon av innsatte med psykiske helseutfordringer.

I mai 2021 slo Høyesterett fast at rutinemessig nøyenvisitasjon av innsatte krenker Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK). I 2022 kom Sivilombudet,

etter å ha undersøkt kriminalomsorgens kontroll av telefon samtaler til og fra innsatte i norske fengsler, til at dagens lov og praksis ikke er i samsvar med de krav som Den europeiske menneskerettskonvensjon og Den europeiske menneskerettsdomstol stiller.

Per dags dato finnes det ikke noe statlig organisert rettshjelpstilbud i fengslene. De som driver med oppsøkende virksomhet, er i hovedsak frivillige rettshjelpstiltak bestående av studenter, som Jussbuss, Jussformidlingen i Bergen, Jusshjelpa i Nord-Norge og Juridisk rådgivning for kvinner.

Sivilombudet har en enhet for torturforebygging. De har gitt ut flere særskilte meldinger og temarapporter om forhold i fengsel, herunder om telefonpraksis, isolasjon og bruk av sikkerhetssenger. Til tross for at dette er gode og viktige opplysninger, viser erfaring fra dem som arbeider med frivillig rettshjelp for innsatte, at det er lite oppfølging i praksis. Dette skyldes delvis lav bemanning i kriminalomsorgen, slik at fengslene ikke har noen praktisk mulighet til å omstrukturere eller endre rutiner. Delvis skyldes det nok også manglende oppfølging og tilsyn. Erfaringer peker på at klager som sendes til Sivilombudet, ikke behandles, under henvisning til at Sivilombudet allerede har uttalt seg om forholdene i en særskilt melding. Da blir det imidlertid ikke foretatt noen reell kontroll av forholdene i fengsel.

Som beskrevet i Jussbuss' undersøkelse av rettshjelpsbehovet i Ullersmo fengsel i 2018, finnes det et stort udekket rettshjelpsbehov i norske fengsler. Denne undersøkelsen er vist til i NOU 2020: 5 Likhhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven) på side 223. Erfaringer i dag tilsier at tilstanden siden 2018 er uendret, og at rettshjelpsbehovet fremdeles er stort, se blant annet Jussbuss sin årsrapport fra 2021.

I NOU 2020: 5 peker utvalget på at isolasjon er det mest inngripende tiltaket en innsatt kan utsettes for. Til tross for det ønsker utvalget ikke å innta isolasjonssaker som et prioritert saksområde i ny rettshjelpslov. Begrunnelsen er følgende:

«Den varierende alvorligheten av sakene gjør at saker knyttet til straffegjennomføring ikke er godt egnet for rettighetsfesting», s. 223.

På den bakgrunn har utvalget isteden foreslått å sette av fem årsverk til advokater som «for eksempel kan få betalt for å jobbe en viss andel av tiden med rettshjelp i saker knyttet til straffegjennomføring i fengslene i sin region». De skal prioritere saker som gjelder mange, og ellers de sakene som har størst velferdsmessig betydning for de innsatte. Ellers mener utvalget at ordningen skal ha særlig fokus på å ivareta rettssikkerheten til barn som utsettes for tvang. Årsverkene skal være «fordelt på noen advokater i hver region». Utvalget tar til orde for at advokatordningen bør koordineres med aktiviteten til tilsynsrådene i kriminalomsorgen. Ordningen bør evalueres fortløpende.

Det fremgår av Meld. St. 39 (2020–2021) Kriminalomsorgsmeldingen – fremtidens kriminalomsorg og straffegjennomføring s. 69 at

«et vesentlig trekk ved norsk kriminalomsorg er at de ansatte skal delta i aktiviteter og fellesskapet i avde-

lingene for å bygge tillit mellom betjentene og den innsatte og motivere for et fremtidig liv uten kriminalitet.»

Skal man bygge opp de innsattes tillit, er det viktig at de opplever at rettighetene deres blir tatt på alvor. En advokatordning av innsatte kan bidra til å styrke rehabiliteringen for innsatte gjennom at storsamfunnet sikrer at deres rettigheter blir ivaretatt.

I NOU 2020: 5 skriver utvalget på side 224:

«Utvalget mener at innsatte i fengsler er i en særlig sårbar situasjon som må tas på alvor. De utgjør dessuten en gruppe som har et stort dokumentert rettshjelpsbehov».

For å styrke rettssikkerheten til innsatte er det naturlig å gå videre med forslaget om en advokatordning for innsatte som pekes på i NOU 2020: 5.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen starte et prøveprosjekt med en advokatordning for innsatte med utgangspunkt i forslaget i NOU 2020: 5.

30. mars 2023

Andreas Sjalg Unneland

Audun Lysbakken

Marian Hussein

